2.2. Текущи (краткотрайни) активи

2.2.1. Материални запаси

Материалните запаси (основно резервни части, горива и смазочни материали, материали за технологични покрития и стоки) се оценяват и представят по по-ниската от: цената на придобиване (себестойността) и нетната реализируема стойност. Себестойността включва разходите, които се извършват, за да доведат даден продукт (стока) в неговото настоящо състояние и местонахождение и в готов за тяхното използване вид. Те са: покупна цена, вносни мита и такси, транспортни разходи, невъзстановими данъци и други разходи.

Стоково – материалните запаси се отписват по метода на конкретно определената стойност, когато тяхното потребление засяга конкретни партиди производства, проекти или клиенти.

Отписването на стоково – материалните запаси при тяхното потребление се извършва по категории, както следва: тахографи и резервни части по средно претеглена стойност, горива и смазочни материали по средно претеглена стойност; резервни части и гуми по „първа входяща – първа изходяща стойност“; материали за технологични покрития по метода на средно претеглена стойност; работно облекло и стоки по метода „първа входяща – първа изходяща стойност“.

Нетната реализируема стойност представлява приблизително определената продажна цена на даден актив в нормалния ход на стопанска дейност, намалена с приблизително определените разходи по довършването в търговски вид на този актив и приблизително определените разходи за реализация.

Материалните запаси (основно резервни части, горива и смазочни материали, материали за технологични покрития) се оценяват и представят по по-ниската от: цената на придобиване (себестойността) и нетната реализируема стойност. Себестойността включва разходите, които се извършват, за да доведат даден продукт (стока) в неговото настоящо състояние и местонахождение и в готов за тяхното използване вид. Те са: покупна цена, вносни мита и такси, транспортни разходи, невъзстановими данъци и други разходи.

Стоково – материалните запаси се отписват по метода на конкретно определената стойност, когато тяхното потребление засяга конкретни партиди производства, проекти или клиенти.

Отписването на стоково – материалните запаси при тяхното потребление се извършва по категории, както следва: горива и смазочни материали по средно претеглена цена; резервни части и гуми по „първа входяща – първа изходяща стойност“; материали за технологични покрития по метода на средно претеглена стойност; работно облекло и стоки по метода „първа входяща – първа изходяща стойност“.

Нетната реализируема стойност представлява приблизително определената продажна цена на даден актив в нормалния ход на стопанска дейност, намалена с приблизително определените разходи по довършването в търговски вид на този актив и приблизително определените разходи за реализация.

Към 31.12.2023 г. балансовата стойност на наличните материални запаси не превишава нетната им реализируема стойност.

Отчетната стойност на стоково-материалните запаси по групи към датата на годишния финансов отчет е както следва:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	**31.12.2022 г.** *(хил. лв.)*
Суровини и материали, в т. ч.:	495	494
- резервни части	*375*	*348*
- горива и смазочни материали	*108*	*127*
- гуми	*12*	*19*
Стоки	9	10
Общо:	***504***	***504***

2.2.2. Вземания

Представените в консолидирания счетоводен баланс вземания представляват вземания с изискуемост до една година. Вземанията в лева са оценени по стойността на тяхното възникване, а

тези деноминирани в чуждестранна валута - по заключителния курс на Българска народна банка към 31 декември 2023 г. и са намалени със стойността на признатата обезценка на вземания.

Приблизителната оценка за загуби от съмнителни и несъбираеми вземания се прави от ръководството в края на всяка финансова година.

Приблизителната оценка за съмнителни и несъбираеми вземания се прави, когато за събираемостта на цялата сума или част от нея съществува висока несигурност. Несъбираемите вземания се отписват, когато правните основания за това настъпят. Стойността на обезценката е разликата между балансовата стойност на даденото вземане и сегашната стойност на прогнозираните реално очаквани бъдещи парични потоци, дисконтирани по оригинален ефективен лихвен процент. Балансовата стойност се коригира чрез използването на корективна сметка, където се натрупват всички обезценки, а сумата на загубата от обезценка за периода се признава в отчета за приходите и разходите като финансов разход.

В случаите на последващо възстановяване на обезценка то се посочва като финансов приход за сметка на намаление на коректива.

Вземанията, представени в консолидирания счетоводен баланс към 31.12.2023 г., са:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	**31.12.2022 г.** *(хил. лв.)*
Вземания от клиенти и доставчици	322	576
- Коректив за обезценка	*(9)*	*(12)*
Вземания от клиенти и доставчици, нетно	313	564
Предоставени аванси за услуги	4	-
Данци за възстановяване	1	1
Други вземания, в т. ч.:	703	259
- гаранционни депозити	*3*	*44*
- субсидии и компенсации	*696*	*209*
- предоставена временна финансова помощ	*3*	*6*
- вземания от подотчетни лица	*1*	*-*
Общо:	***1 021***	***824***

Вземанията от клиенти и доставчици са възникнали основно във връзка с продажби на стоки и услуги. Към балансовата дата всички вземания от клиенти и доставчици са със срок на уреждане до 12 месеца.

Всички търговски вземания на Групата са прегледани относно индикация за обезценка. През текущата година е начислена обезценка на вземания от клиенти в размер на 9 хил. лв. и са отписани обезценени в предходни отчетни периоди вземания в размер на 12 хил. лв.

Ръководството на Групата счита, че стойността на вземанията представени в баланса не се отличава съществено от тяхната справедлива стойност към 31 декември 2023 година и в съпоставителния период.

2.2.3. Инвестиции

Представените в консолидирания баланс краткосрочни инвестиции към 31.12.2022 г., представляват вземания във връзка с отпуснат краткосрочен заем на несвързано лице. Договорен е годишен лихвен процент в размер на 1%. Няма получено обезпечение по заема. Сумата на вземането, представено в баланса към 31.12.2022 г., включва главница в размер на 2 хил. лв.

През 2023 година след преглед за индикации за обезценка вземането е обезценено, като е начислена обезценка в размер на 2 хил. лв. Към балансовата дата инвестицията, нетно от начислена обезценка е с нулева балансова стойност.

2.2.4. Парични средства

Паричните средства в лева са оценени по номиналната им стойност, а тези в чуждестранна валута – по заключителен курс на БНБ към 31.12.2023 г.

За целите на изготвянето на отчета за паричните потоци:

- паричните постъпления от клиенти и паричните плащания към доставчици са представени брутно, с включен ДДС (20%);
- платеният ДДС при покупки на дълготрайни активи се представя на реда „Парични потоци, свързани с търговски контрагенти“ към паричните потоци от основна дейност;
- банковите депозити са третирани като парични средства и еквиваленти, а получените лихви по тях са включени като парични потоци от инвестиционна дейност;
- получените през годината финансирания за текущи разходи са представени като „Парични потоци, свързани с получени финансирания за основна дейност“ към паричните потоци от основна дейност;
- платените и/или възстановени към/от бюджета ДДС и други данъци и такси се представят на реда „Платени и възстановени други данъци и такси, различни от данъци върху печалбата“ към паричните потоци от основната дейност.

Представените парични средства в счетоводния баланс по групи са, както следва:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	**31.12.2022 г.** *(хил. лв.)*
Парични средства в брой, в т. ч.:	41	34
- парични средства в каса	*41*	*33*
- парични еквиваленти - ваучери за храна	-	*1*
Парични средства в безсрочни сметки (депозити), в т. ч.:	3 382	3 384
- парични средства в разплащателни сметки	*2 132*	*2 133*
- парични средства в банкови депозити	*1 250*	*1 251*
Общо:	***3 423***	***3 418***

Към края на текущия и предходен отчетен период върху паричните средства на Групата няма учередени залози като обезпечение по задължения или други причини.

2.2.5. Разходи за бъдещи периоди

Разходите за бъдещи периоди се отлагат за признаване като текущ разход за периода, през който договорите, за които се отнасят, се изпълняват.

Разходите за бъдещи периоди включват предплатени нефинансови разходи за застраховки и услуги в размер на 48 хил. лв. (31.12.2022 г.: 44 хил. лв.). Тези разходи ще бъдат признати като текущи разходи в рамките на 12 месечен период след балансовата дата.

2.3. Капитал и резерви

„ШУМЕН БУС“ АД (Предприятието-майка) е акционерно дружество и е задължено да регистрира в Търговския регистър определен размер на акционерен капитал, който да служи като обезпечение на кредиторите на дружеството за изпълнение на техните вземания към него. Акционерите отговарят за задълженията на дружеството до размера на своето акционерно участие в капитала и могат да претендират връщане на това участие само в производство по ликвидация или несъстоятелност. Дружеството отчита основния си капитал по номинална стойност на регистрираните акции.

Съгласно изискванията на Търговския закон и Устава дружеството е длъжно да формира и фонд Резервен (законови резерви), като източници на фонда могат да бъдат:

- най-малко една десета от печалбата, която се отделя, докато средствата във фонда достигнат една десета от номиналната стойност на основния капитал;
- средствата, получени над номиналната стойност на акциите при издаването им (премиен резерв);
- други източници, предвидени по решение на Общото събрание.

Средствата от фонда могат да се използват само за покриване на текущата загуба и на загуби от предходни години. Когато средствата във фонда достигнат определения в устава минимален размер, средствата над тази сума могат да бъдат използвани за увеличаване на акционерния капитал.

По решение на Общото събрание на акционерите Групата формира и допълнителни резерви, чийто източник са разпределени печалби.

Регистрираният основен капитал на предприятето майка дружеството е в размер на 82 хил. лв. и е разделен на 81 864 поименни акции, чиято номинална стойност е 1 (един) лев. Към 31.12.2023 г. записаният капитал е изцяло внесен.

Размерът на законовите резерви към 31.12.2023 г. е 8 хил. лв. Другите резерви в размер на 7 936 хил. лв. са формирани от реализираните от Групата печалби.

Преоценъчният резерв на земи, сгради, транспортни средства, съоръжения и инвестиционни имоти в общ размер към 31.12.2023 г. на 1 920 хил. лв. е формиран от положителната разлика между балансовата стойност на активите и техните справедливи стойности към датата на извършване на преоценка в предходни отчетни периоди. Ефектът от отсрочените данъци върху преоценъчния резерв е отразен директно в този резерв. Преоценъчният резерв се прехвърля към неразпределената печалба, когато преоценените активи се отписват.

Няма изменение на резерва от преоценка през периода:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	**31.12.2022 г.** *(хил. лв.)*
Преоценъчен резерв към 01 януари	1 920	1 920
Изменение през периода	-	-
Преоценъчен резерв към 31 декември	**1 920**	**1 920**

Неразпределената печалба в размер на 104 хил. лв. включва сумите от прехвърлен преоценъчен резерв за отписаните дълготрайни материални активи, ефектите от преминаването към МСС на 01.01.2006 г., ефектите от промени в счетоводната политика.

2.4. Провизии и сходни задължения

Провизии се признават, когато Групата има настоящо (конструктивно или правно) задължение в резултат на минало събитие и е вероятно, че погасяването/уреждането на това задължение е свързано с изтичане на ресурси. Провизиите се оценяват на база най-добрата приблизителна преценка на ръководството към датата на счетоводния баланс за разходите, необходими за уреждането на съответното задължение. Приблизителната оценка се дисконтира, когато падежът на задължението е дългосрочен.

Провизии за пенсии

Съгласно Кодекса на труда Групата е задължена да изплаща на персонала при настъпване на пенсионна възраст обезщетение, което в зависимост от трудовия стаж в предприятието може да варира между 2 и 6 брутни месечни работни заплати към датата на прекратяване на трудовото правоотношение. По своите характеристики тези схеми представляват планове с определени (дефинирани) доходи по смисъла на СС 19.

Задълженията за дефинирани доходи при пенсиониране се признават и представят във финансовия отчет по настоящата им стойност, изчислена чрез дисконтиране на бъдещите парични потоци, които се очаква да бъдат изплатени в рамките на матуритета на тези задължения и при използването на лихвените равнища на държавни дългосрочни облигации, деноминирани в български лева.

Провизиите за пенсии, представени в счетоводния баланс, в размер на 170 хил. лв. (31.12.2022 г.: 170 хил. лв.) включват сегашната стойност на задължението на Дружеството за изплащане на обезщетения на наетия персонал към края на отчетния период при настъпване на пенсионна възраст.

Компонентите на разходите за доходи на персонала при пенсиониране, признати в отчета за приходите и разходите, и в баланса към 31 декември 2023 г. и 31 декември 2022 г., са обобщени по-долу:

	2023 г. *(хил. лв.)*	**2022 г.** *(хил. лв.)*
Провизии за пенсии на 01 януари	170	175
Разход, признат в отчета за приходите и разходите	10	26
Плащания през периода	(10)	(31)
Провизии за пенсии на 31 декември	**170**	**170**

Основните предположения, използвани при определяне на задълженията за доходи на персонала при пенсиониране, са посочени по-долу:

	2023 г.	**2022 г.**
Норма на дисконтиране	3,74%	2,25%
Бъдещо увеличение на възнагражденията	0.00%	0.00%

2.5. Задължения

Краткосрочните и дългосрочни задължения в лева са оценени по стойността на тяхното възникване, а тези, деноминирани в чуждестранна валута са оценени по заключителния курс на БНБ към 31.12.2023 г.

Всички заеми и други привлечени финансови ресурси са представени по себестойност (номинална сума), която се приема за справедлива стойност на полученото по сделката, нетно от преките разходи, свързани с тези заеми и привлечени ресурси. След първоначалното признаване лихвоносните заеми и други привлечени ресурси са последващо оценени по амортизируема стойност. Амортизируемата стойност е изчислена, като са взети предвид всички видове такси, комисиони, застраховки и други разходи, включително дисконт или премия, които могат да бъдат асоциирани с тези заеми. Печалбите и загубите от тях се признават в отчета за приходите и разходите като финансови приходи и разходи през периода на амортизация, както и когато задълженията се отпишат или редуцират.

2.5.1. Задълженията към доставчици

Задълженията към доставчици към 31.12.2023 г. са в размер на 50 хил. лв. (31.12.2022 г. 53 хил.лв.) и са свързани с получени доставки на стоки и услуги в размер на 16 хил. лв., (31.12.2022 г. 22 хил. лв.), както и начислени и дължими застрахователни премии по сключени застраховки в размер на 34 хил.лв. (31.12.2022 г.: 31 хил. лв.)

2.5.2. Други задължения

2.5.2.1. Задължения към персонала

Представените задължения към персонала са само краткосрочни.

Краткосрочните доходи за персонала под формата на възнаграждения, бонуси и социални доплащания и придобивки (изискуеми в рамките на 12 месеца след края на периода, в който персоналът е положил труд за тях, или е изпълнил необходимите условия) се признават като разход в отчета за приходите и разходите в периода, в който е положен трудът за тях или са изпълнени изискванията за тяхното получаване, и като текущо задължение (след приспадане на всички платени вече суми и полагащи се удръжки) в размер на недисконтираната им сума.

Към датата на всеки финансов отчет Групата прави оценка на сумата на очакваните разходи по натрупващите се компенсируеми отпуски, която се очаква да бъде изплатена като резултат от неизползваното право на натрупан отпуск. В оценката се включват приблизителната преценка в недисконтиран размер на разходите за самите възнаграждения и разходите за вноски по задължителното обществено осигуряване, които работодателят дължи върху тези суми.

Представените задължения към персонала включват начислени, но неизплатени:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	**31.12.2022 г.** *(хил. лв.)*
Задължения за текущи възнаграждения	176	150
Задължения за компенсируеми отпуски	208	164
Общо:	**384**	**314**

За 2023 г. средносписъчният брой на персонала на Групата е 152 работници и служители и 1 лице, което работи по втори трудов договор (за 2022 г. средносписъчният брой на персонала е 158).

Средно списъчният брой на персонала по категории е, както следва:

	2023 г. *(брой)*	**2022 г.** *(брой)*
Ръководители	5	5
Специалисти	4	4
Помощен административен персонал	22	23
Персонал, зает с услуги за населението, търговия и охрана	23	23
Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии	20	22
Машинни оператори и монтажници	60	63
Професии, неизискващи специална квалификация	18	18
Общо:	***152***	***158***

2.5.2.2. Осигурителни задължения

Основно задължение на работодателя е да извършва задължително осигуряване на наетия персонал за фонд „Пенсии“, допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО), фонд „Общо заболяване и майчинство“ (ОЗМ), фонд „Безработица“, фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ТЗПБ) и здравно осигуряване.

Размерите на осигурителните вноски се утвърждават конкретно със Закона за бюджета на ДОО и Закона за бюджета на НЗОК за съответната година. Вноските се разпределят между

работодателя и осигуреното лице в съотношение, което е определено в Кодекса за социално осигуряване (КСО).

Краткосрочните осигурителни задължения представляват:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	31.12.2022 г. *(хил. лв.)*
Задължения за текущи възнаграждения	69	60
Задължения за компенсируеми отпуски	41	33
Общо:	***110***	***93***

2.5.2.3. Данъчни задължения

Данъчните задължения на Групата са текущи. Представляват задължения за:

	31.12.2023 г. *(хил. лв.)*	31.12.2022 г. *(хил. лв.)*
ДДС	104	63
Данък върху доходите на физическите лица	31	29
Корпоративен данък	31	6
Други данъци	3	3
Общо:	***169***	***101***

2.6. Експлоатационен лизинг

- *Лизингополучател*

Лизинг, при който наемодателят продължава да притежава съществената част от всички рискове и стопански изгоди от собствеността върху дадения актив се класифицира като експлоатационен лизинг. Поради това активът не се включва в счетоводния баланс на лизингополучателя.

Начислените наемни вноски във връзка с експлоатационния лизинг се признават като текущ разход за дейността.

През 2023 г. Групата ползва терен и сгради по договори за експлоатационен лизинг. Непогасени задължения по договорите към 31.12.2023 г. няма.

- *Лизингодател*

Наемодателят продължава да притежава съществена част от всички рискове и стопански изгоди от собствеността върху дадения актив. Поради това този актив продължава да е включен в състава на неговите дълготрайни материални активи като амортизацията му за периода се включва в текущите разходи на лизингодателя.

Начислените наемни вноски се отразяват от лизингодателя като постъпления от продажби за текущия период.

През 2023 г. Групата отдава по договори за експлоатационен лизинг собствени сгради. Общата сума на отчетените през годината приходи от наеми е 72 хил. лв. (2022 г.: 74 хил. лв.).

2.7. Финансирания

Правителствено дарение се признава първоначално като финансиране, когато е налице разумна сигурност, че то ще бъде получено от Групата и че последната е спазила и спазва условията и изискванията по дарението.

Правителствено дарение, свързано с компенсация за минали разходи или загуби, се признава за приход през периода на получаването му.